

4. Konopatska O.M. (2014). Konflikty v trudovykh kolektyvakh i shliakhy yikh podolannia. *Yurydychna psykholohiia ta pedahohika*, 1, 100-105.
5. Lozhkin H.V., Poviakel N.I. (2006). *Psykholohiia konfliktu: teoriia i suchasna praktyka: Navchalnyi posibnyk*. K.: VD Profesional. 416.
6. Mostenska T.L. (2010). Osnovni prychny vynyknennia konfliktiv v orhanizatsiakh ta shliakhy yikh podolannia. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, 21, 188-192.
7. Nazarova H.V., Romanov A.D. (2015). Doslidzhennia dominantiv sotsialno psykholohichnoho klimatu. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 14, 1, 79-84.
8. Rohutskyi Yu.I. (2020). Konfliktolohichna kompetentnist vchytelia yak umova profilaktyky u pedahohichnomu kolektyvi. *Materialy konferentsii Vseukrainska nauково-praktychna konferentsiia "Realii ta perspektyvy rozvytku suchasnoi osvity: iz dosvidu roboty ukrainskykh vchyteliv"* (08 lypnia, Zhytomyr).
9. Riabtsev V.N., Shytiv M.A. (2001). *Konfliktolohiia: khrestomatyiia*. Rostov na Donu: Fenyks. 488.
10. Serhienko T.I. (2012). Konflikty v kolektyvi i rol kerivnyka u yikh vyrishenni. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*, 48, 236-242.
11. Sukhorukova T.H. (2013). Kharakterystyka vnutrishnikh faktoriv, shcho vyznachaiut riven stresovosti ta konfliktnosti kolektyvu. *Visnyk ekonomiky, transportu i promyslovosti*, 42, 440-443.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K(147).43

УДК 165.194:37.011:796.071.4

Криштанович С.В.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0002-2147-9028

Соловійов В.Ф.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та психології

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0003-3936-0559

Матвійчук Т.Ф.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0003-1680-1964

КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

У статті досліджено сутнісну складову когнітивного компонента управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, який формується в закладах вищої освіти, його критеріїв та показників. **Методи дослідження:** компаративний аналіз та порівняння педагогічно-психологічної, методичної та спеціальної літератури; усне, письмове опитування, тестування; метод вимірювання та математичної обробки даних. З'ясовано складники когнітивного компоненту, що необхідні майбутнім фахівцям фізичної культури і спорту в міжособистісних взаєминах у їхній майбутній діяльності, зокрема знання: нормативних актів у сфері фізичної культури і спорту; фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін; підходів до забезпечення якісного виконання завдань професійної діяльності; моделювання об'єктів і процесів у сфері менеджменту; концепцій, методів та інструментів менеджменту; планування діяльності організації фізкультурно-спортивного спрямування; змісту організації та здійснення комунікації з представниками різних професійних груп; сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; взаємодії з людьми та впливу на їхню поведінку; методів менеджменту фізкультурно-спортивної організації, прийняття ефективних управлінських рішень; сучасних технологій адаптації та дії в нестандартній ситуації, уміння генерувати нові ідеї у сфері наук про менеджмент фізичної культури і спорту; педагогічних технологій для реалізації розроблених програм навчальних дисциплін за спеціалізацією у навчальних закладах. Результати досліджень свідчать, що основою когнітивного компоненту управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, яка формується в закладах вищої освіти, є знання, обізнаність щодо міжособистісної комунікації, яка є ключовою у їхній професійній діяльності.

Ключові слова: управлінська компетентність, фахівець, фізична культура, спорт, когнітивний компонент.

Kryshchanovych S., Solovyov V., Matviichuk T. Cognitive component as the basis of formation of management competence of specialists in physical culture and sport. The article examines the essential component of the cognitive component of managerial competence of future specialists in physical culture and sports, which is formed in higher education institutions, its criteria and indicators. **Research methods:** comparative analysis and comparison of pedagogical-psychological, methodical and special literature; oral, written questioning, testing; method of measurement and mathematical data processing. The components of the cognitive component that are necessary for future specialists in physical culture and sports in interpersonal relationships in their future activities, including knowledge of: regulations in the field of physical culture and sports; basic sciences, to the extent necessary for the development of general professional disciplines, approaches to ensuring the quality of professional tasks; modeling of objects and processes in the field of management, concepts, methods and tools of management; planning the activities of the organization of physical culture and sports; the content of the organization and implementation of communication with representatives of various professional groups; modern information and communication technologies; interaction with people and influence on their behavior; methods of management of physical culture and sports organization, making effective management decisions; modern technologies of adaptation and action in an unusual situation, the ability to generate new ideas in the field of science of management of physical culture and sports; pedagogical technologies for the implementation of the developed programs of educational disciplines by specialization in educational institutions. The results of research show that the basis of the cognitive component of managerial competence of future specialists in physical culture and sports, which is formed in higher education institutions, is knowledge, awareness of interpersonal communication, which is key in their professional activities.

Key words: managerial competence, specialist, physical culture, sports, cognitive component.

Постановка проблеми. Фізкультурно-спортивний рух на сьогодні є важливою складовою в соціально-культурному житті країни. Саме стан цієї сфери та її подальший розвиток залежить від управлінської діяльності організації фізкультурно-спортивного спрямування. Варто зазначити, що структуру й зміст управлінської компетентності фахівця, багато в чому визначає специфіка їхньої професійної діяльності, яку вони виконують та її основні завдання. Проблема формування структури управлінської компетентності фахівця фізичної культури і спорту залишається до кінця не вивченою та привертає все більше уваги дослідників.

Аналіз джерел. Переважно науковці виокремлюють різну кількість компонентів, що характеризують зміст структури професійної компетентності управлінця сфери фізичної культури і спорту, зокрема за визначенням А. Хуторського, структура професійної компетентності складається з трьох ланок. Основою є знання, вміння і навички; друга ланка – це особистісні та професійні якості, а третя ланка охоплює технологію діяльності та досвід [7]. А. Маркова виділяє у структурі професійної компетентності фахівців чотири складові: спеціальну, соціальну, особистісну та індивідуальну [3, с. 213]. Учена С. Хазова, у структурі вирізняє три групи компетентностей (загальнопрофесійна, загальногалузева та спеціальна) [6, с. 55–56]. У структурі професійної компетентності, як наголошує В. Чорнобай, є три загальні компоненти: зміст, мотивація та виконання [8, с. 412]. Структура професійної компетентності, на думку О. Ковтун, становить сукупність професійних знань, умінь, а також способів виконання професійної діяльності. Її основні компоненти: соціально-правова компетентність; спеціальна компетентність; персональна компетентність; аутокомпетентність; екстремальна професійна компетентність [2, с. 21]. На різних стадіях становлення структури управлінської компетентності ці компоненти мають різний психологічний зміст, зумовлений характером провідної діяльності та рівнем професійного розвитку особистості.

Мета: дослідити сутнісну складову когнітивного компонента управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, який формується в закладах вищої освіти, його критеріїв та показників.

Методи дослідження: компаративний аналіз та порівняння педагогічно-психологічної, методичної та спеціальної літератури; усне, письмове опитування, тестування; метод вимірювання та математичної обробки даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі когнітивного компонента лежить система знань та розвиток пізнавальних процесів, що разом гарантують пізнання. У словнику української мови когнітивний (лат. *cognitio* – пізнання) – це пізнавальний, пізнаваний, який відповідає пізнанню (когнації) [5].

Як зазначено у дослідженні С. Ситнік, «когнітивна компетентність передбачає наявність знань, досвіду, разом з умінням скористатися ними у взаємодії» [4, с. 197]. Науковець наголошує, що «когнітивний аспект міжособистісних відношень пов'язаний також зі сприйняттям і розумінням людьми одне одного» [4, с. 197].

Також О. Вовк акцентував, що «когнітивний компонент моральної свідомості є фундаментальним, оскільки на його основі, базується моральна поведінка і розвиваються переконання, ціннісні орієнтації, мотиви, інтереси тощо» [1, с. 131]. Науковець наголошує, що «центральним актом когнітивного (пізнавального) процесу (переробки інформації та психічної

регуляції) є ухвалення рішення, вирішення оригінальних завдань, у тому числі й тих, що стосуються гуманістичного вирішення проблемних ситуацій» [1, с. 131]. Рнання є джерелом формування власного бачення майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у комунікативному аспекті, що сприяють вирішенню проблем щодо потреб особистості та його інтересів.

Не можемо не погодитися з науковцем Н. Яремчук, яка стверджує, що «когнітивний компонент охоплює повідомлення про себе, другому учаснику довірливих стосунків та умову взаємодії, а також очікування, пов'язані з поведінкою партнера» [9, с. 22]. Тому в ефективному комунікативному процесі майбутніх фахівців фізичної культури і спорту має бути наявна міжособистісна довіра комунікантів один до одного, яка вибудовується на їхніх уявленнях, знаннях і досвіді.

Важливим компонентом управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, яка формується в закладах вищої освіти, є когнітивний компонент, який охоплює знання. Аналіз наукових досліджень та досвід викладацької діяльності допоміг нам виокремити ці складники, що необхідні майбутнім фахівцям фізичної культури і спорту в міжособистісних взаєминах у їхній майбутній управлінській діяльності, зокрема знання:

- нормативних актів у сфері фізичної культури і спорту;
- фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін;
- підходів до забезпечення якісного виконання завдань професійної діяльності на основі інструкцій, методичних рекомендацій, встановлених норм, нормативів, технічних умов, ін.;
- моделювання об'єктів і процесів у сфері менеджменту, застосовуючи математичні методи та інформаційні технології;
- концепцій, методів та інструментів менеджменту для результативного й ефективного управління спортивною організацією;
- планування діяльності організації фізкультурно-спортивного спрямування в стратегічному, тактичному та оперативному розрізах;
- змісту організації та здійснення комунікації з представниками різних професійних груп (у тому числі в міжнародному контексті);
- сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні фізкультурно-спортивними організаціями;
- взаємодії з людьми та впливу на їхню поведінку;
- методів менеджменту фізкультурно-спортивної організації, прийняття ефективних управлінських рішень, здійснюючи їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення, відповідно до міжнародних стандартів;
- сучасних технологій адаптації та дії в нестандартній ситуації, що пов'язана з роботою за фахом, уміння генерувати нові ідеї у сфері наук про менеджмент фізичної культури і спорту;
- педагогічних технологій для реалізації розроблених програм навчальних дисциплін за спеціалізацією у навчальних закладах.

Варто зазначити, що теорія та практика процесу формування управлінської компетентності фахівців передбачає загальні вимоги до виділення й обґрунтування її критеріїв, показників та рівнів сформованості. Цим питанням у наукових дослідженнях присвячені праці таких відомих педагогів, як І. Баклицький, С. Гончаренко, І. Зимня, В. Ортинський, Н. Фоменко та ін. Зміст цих праць дає підстави стверджувати, що сьогодні у педагогічній науці існують різні погляди щодо визначення критеріїв, показників та їх рівнів сформованості управлінської компетентності фахівців.

Інформаційно-когнітивний критерій сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту відтворює рівень засвоєння професійно орієнтованих знань, необхідних для ефективного виконання професійних завдань; рівень володіння дослідницькими знаннями, які сприяють розумінню сутності, змісту, цілей та завдань управлінської діяльності.

Отже, показниками інформаційно-когнітивного критерію є система знань фахових дисциплін щодо професійної підготовки та здатність використання дослідницьких умінь.

Високий рівень сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту характеризується глибоким і системним рівнем засвоєння професійно орієнтованих знань (правових, документознавчих, управлінських, психолого-педагогічних, методичних, комунікативних, інформаційно-технологічних, аналітико-статистичних), необхідних для ефективного виконання професійних завдань; високим рівнем оволодіння дослідницькими знаннями, які розкривають розуміння сутності, змісту, цілей та завдань професійної діяльності.

Середній рівень сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту характеризується помірним рівнем засвоєння професійно

орієнтованих знань (правових, документознавчих, управлінських, психолого-педагогічних, методичних, комунікативних, інформаційно-технологічних, аналітико-статистичних), необхідних для ефективного виконання професійних завдань; поверхневим рівнем володіння дослідницькими знаннями, які розкривають розуміння сутності, змісту, цілей та завдань професійної діяльності.

Низький рівень сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту характеризується незацікавленістю щодо засвоєння професійно орієнтованих знань (правових, документознавчих, управлінських, психолого-педагогічних, методичних, комунікативних, інформаційно-технологічних, аналітико-статистичних), необхідних для ефективного виконання професійних завдань; відсутністю щодо дослідницьких знань, які розкривають розуміння сутності, змісту, цілей та завдань професійної діяльності.

Оцінювання рівнів сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту за когнітивним критерієм відбувалося завдяки використанню розроблених тестових завдань (Табл.1). Тестові завдання складаються з 50 запитань з фахових дисциплін щодо професійної підготовки у сфері менеджменту фізичної культури і спорту. Кожне тестове запитання передбачало 4 відповіді, з яких правильна лише одна. Дві або більше підкреслених відповідей вважаються неправильними.

Таблиця 1

Рівень сформованості управлінської компетентності фахівців фізичної культури і спорту

Компонент управлінської компетентності	Критерій сформованості управлінської компетентності	Рівень сформованості		
		високий	середній	низький
Когнітивний компонент	Інформаційно-когнітивний критерій	P>41	28<P≤40	P≤28

Відповідно до набраних балів за тестові запитання визначають рівень сформованості управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту за інформаційно-когнітивним критерієм: високий рівень становить 41 бал і більше; середній рівень становить менше 41, але більше, ніж 28; низький рівень становить 28 і менше балів.

Висновки. Отже, основою когнітивного компоненту управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, яка формується в закладах вищої освіти, є знання, обізнаність щодо міжособистісної комунікації, яка є ключовою у їхній професійній діяльності. **Перспективи подальших розвідок** полягають у дослідженні рівня сформованості управлінської компетентності фахівців фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел

1. Вовк О.Р. Основні характеристики когнітивного компонента готовності студентів до гуманістичного вирішення ситуацій морального вибору. *Молодий вчений*. 2015. № 10. С. 130–133.
2. Ковтун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця. Монографія. Київ: Інформ.-аналіт. Агенство, 2012. 200 с.
3. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. Москва: Знание, 1996. 308 с.
4. Ситнік С.В. Когнітивний компонент в управлінській взаємодії. *Наука і освіта*. 2012. № 9. С. 197–201.
5. Словник української мови: в 11 т. [Інтернет]. 2010. Київ: Наукова думка, 1970–1980. [цитовано 2021 Жовт. 27]. URL: <https://www.slovnuk.ua/index.php>
6. Хазова С.А. Развитие конкурентоспособности специалистов в процессе профессиональной подготовки. Монографія. Майкоп: Адыгейский гос. ун-т, 2011. 371 с.
7. Хуторський А. Ключові компетенції. Технології конструювання. *Народна освіта*, 2003. № 5. С. 55–64.
8. Чорнобай В.Г. Професійна компетентність та її складові. *Науковий вісник Нац. ун-ту біо-ресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. Вип. 13. С. 410–418.
9. Яремчук Н. Формування міжособистісної довіри у студентів внз в умовах освітнього середовища. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 31. С. 19–27.

References

1. Khutorskyy A. (2003). Klyuchovi kompetentsiyi. Tekhnolohiyi konstruyuvannya. *Narodna osvita*, 5, 55–64.
2. Markova A.K. (1996). Psikhologiya professionalizma. Moskva: Znaniye, 308.
3. Khazova S.A. (2011). Razvitiye konkurentosposobnosti spetsialistov v protsesse professionalnoy podgotovki. Monografiya. Maykop: Adygeyskiy gos. un-t, 371.
4. Chornobay V.H. (2014). Profesiynna kompetentnist ta yiyi skladovi. *Naukovyy visnyk Nats. un-tu bioresursiv i prirodo korystuvannya Ukrayiny. Seriya: Pedagogika, psikhologiya, filosofiya*, 13, 410–418.

5. Kovtun O.M. (2012). *Psykhohohiya profesiynoho stanovlennya suchasnoho fakhivtsya*. Monohrafiya. Kyiv: Inform.-analit. Ahenstvo, 200.
6. Slovnyk ukrayinskoyi movy: v 11 t. (1970–1980). Internet. 2010. Kyiv : Naukova dumka. Retrieved Zhovt. 27, 2021, URL: <https://www.slovnyk.ua/index.php>
7. Sytnik S.V. (2012). Kohnityvnyy komponent v upravlinskiy vzayemodiyi. *Nauka i osvita*, 9, 197–201.
8. Vovk O.R. (2015). Osnovni kharakterystyky kohnityvnoho komponenta hotovnosti studentiv do humanistychnoho vyrishennya sytuatsiy moralnoho vyboru. *Molodyy vchenyy*, 10, 130–133.
9. Yaremchuk N. (2016). Formuvannya mizhosobystisnoyi doviry u studentiv vnz v umovakh osvithnoho seredovyscha. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedahohichna*, 31, 19–27.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K(147).44

УДК 373:796

Кротов Г.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ
ORCID: 0000-0002-2158-1698

Питомець О.П.

доцент кафедри футболу
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ
ORCID: 0000-0002-0745-8634,

Марчук Д.В.

викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка
ORCID: 0000-0003-4015-4998

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ГІМНАСТИЧНИХ ВПРАВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РІЗНИМ ТИПОМ ТІЛОБУДОВИ

Стаття присвячена особливостям навчання руховим умінням учнів молодшої школи з різним типом тілобудови. **Метою** дослідження була розробка диференційованої методики, яка б сприяла підвищенню успішності оволодіння гімнастичних вправ учнів молодших класів - представників різних соматотипів. Використано такі **методи** дослідження: теоретичні: аналіз і узагальнення наукової, навчально-методичної літератури та досвіду передової практики, що дали можливість з'ясувати сучасний стан досліджуваної проблеми, систематизувати та узагальнити інформацію про об'єкт та предмет дослідження; емпіричні: визначення соматотипологічного стану учнів молодших класів, аналіз фізичної та рухової підготовленості досліджуваних; педагогічний експеримент: констатувальний етап для вивчення мотивації, фізичного розвитку та рухової підготовленості учнів, формувальний етап з метою апробації диференційованої методики навчання гімнастичним вправам учнів початкової школи; методи статистичної обробки даних: зокрема вибірковий метод для опрацювання експериментальних даних, якісного й кількісного аналізу результатів дослідження, перевірки їх достовірності. Експериментально показано різницю в успішності оволодіння руховими уміннями учнів молодших класів – представників різних соматотипів. Доведено, що диференційований підхід до навчання рухових умінь учнів молодших класів різної тілобудови позитивно впливає на рівень успішності у процесі фізичного виховання, що сприяє підвищенню рівня здоров'я і зацікавленості молодших школярів до занять фізичною культурою і спортом. Запропоновано враховувати тип тілобудови учнів при розробці диференційованих програм фізичного виховання. **Результати** педагогічного експерименту засвідчують позитивний вплив диференційованої методики розвитку рухових здібностей на рівень технічної підготовленості учнів молодших класів, що позначається на зростанні мотивації школярів до відвідування уроків фізичної культури.

Ключові слова: гімнастичні вправи, соматотип, молодші школярі, диференційована методика.

Krotov H., Pitomec O., Marchuk D. A differentiated approach to teaching gymnastics exercises of junior schoolchildren with different types of body structure. The article focuses on specific features of motor skill teaching for primary school students with different build type. **The aim** of the study was to develop a differentiated technique that could improve mastering of gymnastic exercises among junior schoolchildren with different somatotypes. The following **research methods** were used: theoretical: analysis and consolidation of scientific, educational and methodical literature and best practice experience. These methods allowed to find out the current state of the issue, systematize and consolidate